

Co łączy mniejszość niemiecką i międzywojenne psy? O oddziaływaniach archiwów społecznych

Fotografie:

1. PAS, Pies w męskim towarzystwie w atelier,
https://zbioryspoleczne.pl/dokumenty/PL_2270_1_1_16

2. Magazyn CBMN. Widok wzdłuż regałów.

3. AS Chełmionki, Ryszard Kowalski z kolegą Ryszardem
nad Wisłą,

¹https://zbioryspoleczne.pl/dokumenty/PL_1186_0001_001_0007_0031

dr Magdalena Wiśniewska-Drewniak

Zebranie SAP, marzec 2026

Projekt IMPACT

- ⊙ „Oddziaływanie niezależnych archiwów społecznych”
- ⊙ Narodowe Centrum Nauki, nr 2022/47/D/HS3/00914
- ⊙ 2023-2026
- ⊙ <https://impact.umk.pl/>
- ⊙ wpływ społeczny, afektywny, osobisty
- ⊙ 3 studia przypadków – 3 archiwa społeczne
- ⊙ wywiady z archiwistami, współpracownikami,
wolontariuszami, użytkownikami, odbiorcami działań AS
- ⊙ wykonawczynie: M. Wiśniewska-Drewniak, A. Rosa, K.
Siuda, A. Kapała

Metodologia

- ⊙ dobór przypadków: różnorodność
- ⊙ wywiady: częściowo ustrukturyzowane (opis archiwum) i swobodne (oddziaływanie)
- ⊙ 1 etap analizy – „gęsty opis” (PI + doktorantka)
- ⊙ 2 etap analizy – oddziaływanie (łącznie 4 badaczki)
 - najpierw osobne, potem wspólne kodowanie (negocjowanie znaczeń, znajdowanie wspólnego języka)

Centrum Badań Mniejszości Niemieckiej w Opolu

☉ sierpień 2024

☉ 8 wywiadów

☉ ok. 7h 20 min nagrań

Ewa Czczor i M. Wiśniewska-
Drewniak, 9.08.2024

Archiwum CBMN

- historia organizacji MN w Polsce po 1945 i, w pewnym stopniu, historia MN
- wywiady z członkami MN
- prywatne archiwa aktywistów i polityków
- dokumentacja organizacji MN
- publikacje i muzealia
- oryginały/kopie, cyfrowe/tradycyjne
- 500 wywiadów, ca. 48 mb., 450 GB (22 000 plików) (październik 2024)

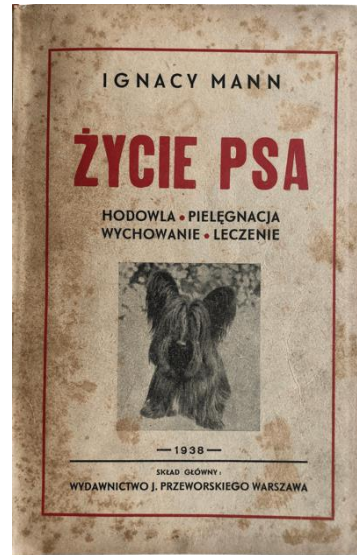
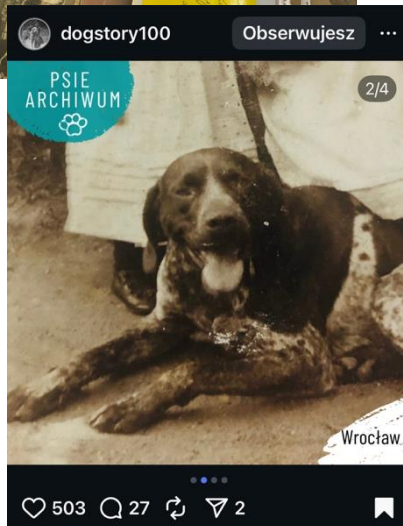
Psie Archiwum Społeczne w Toruniu/online

- ⦿ czerwiec-lipiec 2025
- ⦿ 3 wywiady
- ⦿ ok. 3h 20 min nagrań

Paulina Bolinowska w trakcie
wywiadu, 25.06.2025

Psie Archiwum Społeczne

- ⊙ historia psów i ich relacji z ludźmi (szczeg.: IIRP)
- ⊙ gł. fotografie, pocztówki
- ⊙ publikacje tematyczne (prasa, książki, broszury)
- ⊙ niewielka liczba dok. innego typu i muzealiów
- ⊙ oryginały (zakupy) + niewielka liczba kopii
- ⊙ ponad 250 obiektów

▲ ODDZIAŁYWANIE AFEKTYWNE

afekt - AS jako coś niepoważnego

afekt - AS wciąga

afekt - ciekawość, zaciekawienie

afekt - delikatność, wrażliwość

afekt - docenienie czegoś

afekt - duma

afekt - ekscytacja

afekt - jestem ważny/a

afekt - marzenia

afekt - mistycyzm

afekt - niezadowolenie

afekt - obawa

afekt - pasja/entuzjizm

afekt - poczucie misji

afekt - poczucie przynależności

afekt - podróż w czasie, sentyment, nostalgia

afekt - przyjemne

afekt - przywiązanie, lojalność

afekt - radość

afekt - rozczarowanie

afekt - satysfakcja

afekt - selekcja

afekt - smutek

afekt - trauma

afekt - trud

afekt - uhonorowanie

afekt - wzruszenie

afekt - zachwyt

afekt - zaskoczenie/zdumienie/szok

afekt - zaufanie / brak zaufania

Delikatność, wrażliwość, empatia (CBMN)

„I tak to człowiek robi z wielką pasją, bo nieraz zupełnie poza godzinami pracy się okazuje, że kogoś spotykasz ze starych czasów. (...) Dzięki temu, że mogliśmy wejść np. do domu takiego darczyńcy już nieżyjącego, ale tam rodzina by to wyrzuciła. To jest wbrew pozorom jednak tematyka delikatna, wrażliwa i wymaga podejścia po prostu.” (E. Cieczor, Wywiad, 9.08.2024)

Delikatność, wrażliwość, empatia (CBMN)

„Czasami myślisz, że to cię przerasta, że ta osoba ci tyle zaufania dała w takich wywiadach z kobietami, a naprawdę miałam takie, gdzie tam była przemoc, nie tylko taka obozowa, ale potem i rodzinna na przykład, no to były mocne sprawy. Ja zawsze doceniałam, jak dobrze, że takie coś mnie nie spotkało, nie? I z taką empatią, może zbyt wielką czasami, nie? Ja tak nie umiałam się odciąć przez jakiś czas od tego. Może widzę w tym wielki plus, że takie wywiady są nagrywane, bo jednak w ten sposób ci ludzie część tej traumy zostawiają, nie?” (E. Cieczor, Wywiad, 9.08.2024)

Delikatność, wrażliwość, empatia (PAS)

„A tu ten niżej, bernardyn właśnie, więc na pewno w jakiś sposób one były zmuszone w tym obcym miejscu, żeby się położyły. To nie jest naturalne, żeby pies się kładł w obcym miejscu, wśród obcych ludzi, bo na pewno nie czuje się komfortowo, dwa, że musi być nieruchomo. Dzieci na pewno też tam właśnie widać, że raczej nie były zadowolone z tej całej sytuacji i też jej nie rozumiały, więc widać takie różne podejścia.” (P. Bolinowska, Wywiad, 25.06.2025)

Delikatność, wrażliwość, empatia (PAS)

„myślę, że było ogromne wyzwanie wówczas przy tamtej technologii, kiedy potrzebny był w ogóle dłuższy czas, żeby wykonać zdjęcia. Więc dzieci płaczą, psy się ruszają, dyszą, no, myślę problematyczna sytuacja. I pytanie właśnie: czy to są te psy tych rodzin, tych dzieci, czy to są psy, które za chwilę będą miały kolejne dzieci, z którymi będą musiały się znowu fotografować? I pytanie później, co się z nimi dzieje po zamknięciu zakładu wieczorem, gdzie one spędzają czas, czy one, nie wiem, mogą pójść na spacer?” (P. Bolinowska, Wywiad, 25.06.2025)

Delikatność, wrażliwość, empatia (PAS)

„Właśnie to jest problem taki, że ja te zdjęcia nabywam z takich śmietników historii generalnie, bo to są właśnie zdjęcia rodzinne, gdzie już pewnie rodzin nie ma. I te zdjęcia po prostu nie są już nikomu niestety potrzebne. Jak się ich pozbywają, wyrzucają na śmietniki.” (P. Bolinowska, Wywiad, 25.06.2025)

Przywiązanie do archiwum

- ⦿ „to jest moje czwarte dziecko” (E. Cieczor, rozmowa on-line 31.07.2024)
- ⦿ „Na chwilę mówię *goodbye*, do zobaczenia, zobaczymy. Taka decyzja jest dla mnie trudna.” (E. Cieczor, Wywiad, 5.08.2024)
- ⦿ „I to, że idę [odchodzę] na jakiś czas albo na zawsze, to się okaże, ale zostawiłam tu swój ślad i to mnie tak cieszy, ale i smuci.” (E. Cieczor, Wywiad, 9.08.2024)

Satysfakcja (CBMN)

„I to nie jest tak, że tam od razu ci ktoś chce coś dać, ale na przykład ktoś mówi, [...] oj szkoda, jesteście za późno [...] Czemu 20 lat temu was nie było? To akurat jest [...] najczęstsza odpowiedź, że ci ludzie już nie żyją. No tak, ale myśmy jeszcze tyle a tyle tych wywiadów uratowali. Więc to jest pozytywne, to jest zawsze wartość dodana, bo zawsze jesteśmy za późno, w wielu kwestiach [...]” (E. Cieczor, 9.08.2024)

Satysfakcja (CBMN)

- ⊙ „uważam, że przez te trzy lata, cztery lata, naprawdę dało się bardzo dużo zrobić. Przy takiej rotacji pracowników i w małych zasobach, umówmy się.” (E. Cieczor, 9.08.2024)
- ⊙ „jest taka satysfakcja, że udało się coś zebrać” (E. Cieczor, 5.08.2024)

Satysfakcja (PAS)

„MWD: A czy jest to zadanie, które daje satysfakcję?

PB: Tak, aczkolwiek... Nie wiem, satysfakcję... Tak. [śmiech]
Ale jakoś, nie wiem, nie patrzę na to przez pryzmat jakiejś satysfakcji. Myślę, że jeszcze jest tyle do zrobienia, że może kiedyś... [śmiech] Cały czas czekam na te rzeczy jeszcze większe, które powinny się wydarzyć albo po prostu większą ilość, tak? Wtedy może będę miała takie większe poczucie satysfakcji.” (P. Bolinowska, Wywiad, 12.07.2025)

„Archiwalny trud” (CBMN)

poczucie ogromu pracy do wykonania,
narastanie pracy, poczucie nagłości
„trud” - przytłoczenie

- ⊙ „nawał pracy” (E. Cieczor, 5.08.2024)
- ⊙ „trzeba do tego przysiąść” (E. Cieczor, 5.08.2024)
- ⊙ „tego jest dużo, dużo” (E. Cieczor, 9.08.2024)
- ⊙ „nie da się tak z dnia na dzień wszystkiego zdigitalizować”
(E. Cieczor, 9.08.2024)
- ⊙ „już nie daję rady wszystkiego” (E. Cieczor, 9.08.2024)
- ⊙ „to życie reporterskie, to organizatorskie jest mi bliższe niż
ta archiwizacja, do której nie czuję aż takiej miłości” (E.
Cieczor, 5.08.2024)
- ⊙ absorbujące, wyczerpujące, czasochłonne, żmudne (W.
Wiese, 6.08.2024)

„Archiwalny trud” (PAS)

- ⊙ „nie nadążam” (P. Bolinowska, 25.06.2025)
- ⊙ „Ja się przez to przekopuję 6 lat” (P. Bolinowska, 30.06.2025)
- ⊙ „ (...) zaczęłam powoli digitalizować. To naprawdę też było w sumie dużo pracy, zajęło mi to digitalizowanie chyba ze dwa miesiące” (P. Bolinowska, 30.06.2025)
- ⊙ „Ona tak śmierdziała! To był taki bukiet śmierdzących zapachów. Musiałam ją trzymać na balkonie.” (P. Bolinowska, 12.07.2025)

Poczucie misji/potrzeba (CBMN)

- ⊙ „My robimy swoje. Ocalamy kulturę, przedłużamy coś, co jest w nas po prostu, bo to po prostu w nas jest, tego się nie da wyprzeć” (E. Cieczor, 5.08.2024)
- ⊙ „gdzieś to jest cały czas z tyłu głowy, że po co to robisz, niektóre rzeczy? Po prostu masz taką wewnętrzną potrzebę i tyle. I chyba się nie musisz tłumaczyć komuś z tego.” (E. Cieczor, 5.08.2024)

Poczucie misji/potrzeba (CBMN)

- ⊙ „miałam wrażenie takiej misyjności, że ja chcę to gdzieś tam uratować, ale też jakby należę do tej społeczności w jakiś sposób, jest to ważne. [...] Ja to też przeżywałam: takie powierzenie mi tych losów, jakichś tam historii, doświadczeń [...]” (W. Wiese, 6.08.2024)

„MWD: Czemu taka praca, czemu ten temat jest ważny?

WW: Dla mnie jest ważny dlatego, że jestem związana z mniejszością niemiecką, więc jakby tu w poczuciu takiej misji mocnej, też jakieś moje osobiste motywacje. [...] potrzeba opowiedzenia tego, co było przez wiele, wiele lat nieopowiedziane. [...] I ja wiem, moi dziadkowie nie mieli tej możliwości, nie mogli mówić po niemiecku, nie mogli przekazywać języka, nie mogli mówić o swojej historii, o swoich doświadczeniach, a to wszystko teraz mamy tutaj i możemy to pokazać. [...] No i ta praca moja też jest próbą oddania głosu tym ludziom, zapisania i dokumentowania tego, co się działo, czego nikt wcześniej nie spisał.” (W. Wiese, 6.08.2024)

Poczucie odpowiedzialności (PAS)

„(...) to jest największy problem (...). Z właściwym zabezpieczeniem, bo nie jestem archiwum i pewnie nie będę miała jakichś wielkich szaf ognioodpornych, antywłamaniowych. (...) gdyby cokolwiek się stało, jakaś katastrofa większa, walił się dach, to one u mnie nie przetrwają tak fizycznie.” (P. Bolinowska, 30.06.2025)

Poczucie odpowiedzialności (PAS)

„[kopia archiwum] jest w OSiE, bo właśnie mi też zależało na tym, żeby to nie było tylko u mnie, tak, żeby to też jakby ta kolejna kopia cyfrowa była gdzieś poza moją taką strefą prywatną.” (P. Bolinowska, 30.06.2025)

Poczucie odpowiedzialności (PAS)

„Jak już ten cały proces ruszył, to miałam takie poczucie ulgi, że w końcu te materiały nie zależą tak fizycznie ode mnie bardzo, że się od tego uwolniłam po prostu, przekazując je tam na serwery Centrum Archiwistyki [Społecznej]. (...) Ta odpowiedzialność za te materiały jakby ze mnie zeszła. Więc to miałam w tamtym roku, takie „ooo, uff!”. (...) więc z jednej strony właśnie taki trochę lęk, obawy, ekscytacja i ulga, właśnie, że to przestało tylko zależeć ode mnie.” (P. Bolinowska, 12.07.2025)

"MWD: A czy potencjalnie myśli Pani o przekazaniu tego kiedyś gdzieś indziej?

PB: Zdecydowanie potencjalnie, bo ja nie mam męża, nie mam dzieci, nie mam nawet rodzeństwa – w tym sensie, że nawet nie mam komu tak prywatnie przekazać tych materiałów. Więc tak – w mojej głowie zapala się taka lampka, gdzieś tam daleko (...) te materiały przetrwały naprawdę wiele strasznych rzeczy, historii i teraz jak są takie zgromadzone, one faktycznie mogą tworzyć jakieś konteksty, odkrywać tą historię. To jeśli ja komuś tego nie przekażę, to one przepadną znowu. Są na szczęście zdigitalizowane, ale myślę, że fizyczna ich obecność też jest istotna, oczywiście, więc nie chciałabym, żeby one przepadły." (P. Bolinowska, 30.06.2025)

Radość (CBMN)

„I dzieci w tym ‘99 roku, te dzieciaki miały zadanie, że po niemiecku zrobiły opis tych kolonii. Były w Nysie... Boże, to chyba jest Daniela P..., to jest aż niemożliwe, żeby to ona była... To ma dla nas wartość. [...] Kiedyś to się w ogóle robiło kroniki, już teraz się nie robi.” (E. Cieczor, 9.08.2024)

Radość (CBMN)

„O, nie, Anetka G..., chyba padnę! To muszę teraz zrobić zdjęcie. (...) Wie Pani co, Anetka G... jest dzisiaj siostrą zakonną, która jest aktualnie chyba w Peru. Ja ją mam na fejsie, ona się ucieszy. Ja jej muszę zrobić zdjęcie [tej kroniki]. I to jest takie fajne, nie? A tu naprawdę, z tą Anetką, to się uśmiełam w tym momencie.” (E. Czeczor, 9.08.2024)

Radość (PAS)

„jak znajduję takie materiały, które mnie zatrzymują na chwilę i w ogóle widzę jakieś nowe konteksty albo gdzieś jakieś połączenia między tymi materiałami, zdjęciami, no, to jest radość. Jest taka radość, jak te materiały do mnie przychodzą i je otwieram, to jest tak, jakby małe prezenciki. Co jakiś czas mam małe Boże Narodzenie [śmiech], więc to sobie rozpakowuję.” (P. Bolinowska, 12.07.2025)

Trauma/emocjonalny trud (CBMN)

„[J]a zbyt emocjonalny stosunek miałam i po każdym wywiadzie siedziałam pół godziny i płakałam w samochodzie, bo coś tam poruszało, wzruszało i wspomniałam, że się po prostu wykończę za bardzo. Nie wiem, albo byłam w takim etapie życia, że coś tam wiedziałam, ale zawsze się okazywało, że [...] pan który udziela wywiadu, [...] jego żona ma Alzheimera, tak jak moja babcia i to już po prostu gdzieś tak wyprowadzało z równowagi.

Albo te wspomnienia wszystkie, które mi się z kolei przypominały: wspomnienia moich dziadków. I to mnie bardzo mocno poruszało, że nie potrafię zachować jakiegoś dystansu.” (W. Wiese, 6.08.2024)

Trauma/emocjonalny trud – potencjalny (PAS)

„Nie mogłabym się też zajmować na przykład tymi historiami 1939-1945, bo to dla mnie jest katorga, po prostu. Czasami gdzieś, no, wiadomo, te historie tych psów się nie kończą w 1939 roku, one żyją dalej i jak trafiam na takie ślady, to dalej się w to wczytuję. (...) To jest dla mnie na tyle trudne, że nie mogłabym się tylko tym zajmować, to by było dla mnie... Pewnie bym już dawno z tego zrezygnowała.” (P. Bolinowska, 12.07.2025)

Podsumowanie

- ⦿ to tylko niewielki fragment projektu
- ⦿ emocje są obecne w działalności archiwalnej, nie tylko w AS
- ⦿ w AS jest więcej przestrzeni na emocje
- ⦿ szczególnie ciekawe w AS: zaufanie, pasja/entuzjizm, satysfakcja, poczucie misji, radość, ciekawość, zaskoczenie, trauma
- ⦿ emocje są badalne!

Centrum Dokumentacyjno-Wystawiennicze
Niemców w Polsce. Element wystawy

Dziękuję za uwagę!

<https://impact.umk.pl/>

www.wisniewska-drewniak.com

magwis@umk.pl

PAS, Bulldog francuski siedzi na
kolanach,
[https://zbioryspoleczne.pl/dokume
nty/PL_2270_1_3_32](https://zbioryspoleczne.pl/dokumenty/PL_2270_1_3_32)